№ 141 | ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 2 · 1903 · ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 2 № 141

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կօպէկով.
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կատարինէ Գէորգեան և Եղիսաբէթ Յովսէփեան Մամուլեանները և Կատարինէ Յովսէփեան և Արկադի Աբրահամեան Առուշանեանները սրտագին շնորհակալութիւն են յայտնում այն բոլոր անձերին, որոնք յարգեցին հանգուցեալ

ԱՐՇԱԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆՑԻ

յիշատակը։

1—1

Գօրի քաղաքում յունիսի 29-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ծանր հիւանդութիւնից վաղաժամ մեռաւ բժիշկ

ԳԷՈՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՏԱՏԵԱՆ

որի մասին ամենախոր վշտով հանգուցեալի հայրը, մայրը և եղբայրը յայտնում են ազգականներին, ընկերներին և ծանօթներին։ Յուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, յուլիսի 3-ին, առաւօտեան 10 ժամին Գօրի քաղաքում իր բնակարանից դէպի ս. Ստեփաննոս քարաշէն եկեղեցին։

2—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սկզբունքի հարց.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նկատողութիւններ. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կղերական պայքար Ֆրանսիայում. Նամակ Պոլսից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Պետերբուրգից.

ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՐՑ

Ո՞վ է ընտրում ուսուցիչներին մեր հոգևոր դպրոցներում. Այդ հարցը, որ առաջ շատ պարզ և հասարակ կերպով էր վճռվում, վերջին տարիների ընթացքում հոգևոր իշխանութեան փոփոխվող տրամադրութիւններին շնորհիւ, սկսել է վիճաբանութեան առարկայ դառնալ։

Ներսիսեան դպրոցի կանոնադրութիւնը ասում է, որ կրօնուսուցիչների նշանակման վերաբերութեամբ անհրաժեշտ է հոգաբարձութեան նախագահի կամ, ուրիշ խօսքով, Թեմական առաջնորդի համաձայնութիւնը, իսկ միւս առարկաների ուսուցիչները ընտրվում են հոգաբարձութեան ժողովի ձայների համարով մեծամասնութեամբ։

Մենք հաղորդել էինք, որ ներկայ գարնան Ներսիսեան դպրոցի նախագահ Սուքեանց արքեպիսկոպոսը կամեցաւ իր արձակել բոլոր կրօնուսուցիչներին։ Այդ կարգադրութիւնը կատար չէր ածվել դպրոցի այն ժամանակուայ տեսուչ Բալայեան, առարկելով, որ ուսուցիչների թէ հրաժարելը և թէ արձակելը կանոնադրութեան համաձայն պէտք է կատարվի հոգաբարձութեան միջոցով։ Եւ արդարև հոգաբարձական ժողովը այն ժամանակ, ծանօթանալով խնդրի դրութեան հետ, համակրութեամբ չը վերաբերվեց կրօնուսույցների արձակման, քանի որ չէին քննված նրանց ցոյց տուած գործունէութիւնը, նրանց արժանաւորութիւնները և պակասութիւնները։ Այդ հարցի հետ ծագեցին և ուրիշ խնդիրներ, որոնց լուծումը յետաձգվեց, որովհետև տեսուչը վճռեց հրաժարվել դպրոցից, չը ցանկանալով զբաղվել մասնաւոր ինտրիգների դէմ կռւելով, մանաւանդ երբ ինտրիգները սրբագործվում են հեղինակաւոր առաջադրութիւններով։ Ժամանակաւորապէս տիրեց խաղաղութիւն։

Այժմ մեզ տեղեկացնում են, որ սկսում են նորից առաջ գալ սկզբունքի հարցեր։ Առաջնորդը այժմ ուղղել է հոգաբարձութեանը մի թուղթ, որով յայտնում է, որ նա հրաժարեցնում է կրօնուսոյցի պաշտօնից Արշակ քահանայ Մինասեանին և նրա տեղ նշանակում է երկու ուրիշ անձերի։ Հերթական հոգաբարձու իշխան Արսէն Բեհբութեան, ստանալով թուղթը, իրան անկարող է համարել ընթացք տալու խղճի իմաստին ըստ էութեան, որովհետև առաջնորդի թուղթը չէ զեկուցված հոգաբարձութեան և յայտնի չէ թէ հոգաբարձութիւնը արդեօք համաձայն է այն փոփոխութիւններին, որ մտադիր է անել առաջնորդը կրօնուսոյցների կազմի մէջ։

Սկզբունքի հարց է, որ պէտք է լուծվի հեղինակաւոր ցուցումով։ Եւ նրա լուծումը արդէն նախատեսված է դպրոցի կանոնադրութեամբ, որին և պէտք է դիմել ամեն ժամանակ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերոյիշեալ վերնագրով մի յօդուած է տըպված «С. Петерб. Вѣдомости» լրագրի մէջ, որի հետ կամենում ենք ծանօթացնել մեր ընթերցողներին։

«Ռուսաստանում հրէական հարցի լուծմամբ հետաքրքրվողների համար հետաքրքիր կը լինի իմանալ, որ Պետերբուրգ եկաւ միստէր Ուայտ։

«Ես այդ անգլիացուն հակասէմիտ կանուանէի, եթէ նա չը լինէր... հրեայ։

«Նա բարօն Հիրշի աջ ձեռքն էր հրէաների անաջող գաղթականութիւնը սարքելու ժամանակ դէպի Արգենտինա։

«Հիրշը իր մարդասիրական ցնորքի համար ահագին կարողութիւն զոհեց, նրա բոլոր գործողութիւններին ղեկավարում էին մաքուր դրդումներ, ամենաանշահասէր սէրը դէպի իր ցեղը, և դրա հետևանքն այն եղաւ, որ հրէութիւնը անիծում է նրան, ինչպէս անիծում էր երբեմն իր քարկոծվող մարգարէներին։

«Ակներև է, որ Հիրշի ծրագրի մէջ ծածկված էր մի սկզբունքային սխալ, որ կործանեց ամբողջ գործը, և Ուայտ բարեխիղճ կերպով ու յամառութեամբ ուսումնասիրում է հրէական հարցը, յուսալով ուղղել անաջող ծրագիրը և իրագործել նրան։

«Հրէական ջարդերին Ուայտ մեծ նշանակութիւն է տալիս, համարելով իւրաքանչիւր ջարդը մի առաիճան, որ տանում է դէպի ծրագրված նպատակը։

«Ուայտի կարծիքով, հակասէմիտականութիւնը Ռուսաստանում այժմ աւելի պակաս սուր կերպարանք ունի, քան Անգլիայում. Ռուսաստանում ժողովրդական զայրոյթի բռնկումը իր ետևից թողնում է մի քանի աւերված շինութիւններ, մի քանի այլանդակված դիակներ և արագ անհետանում է և խորասուզվում ընդհանուր զայրոյթի և գթասրտութեան ռէակցիայի մէջ։

«Անգլիական հակասէմիտականութիւնը անխնայ է. նա տովամահ է սպանում հրէաներին սիստեմատիկ և սառնասիրտ բօյկոտով։

«Ոչ մի ժամանակ հրէաների դէմ շարժումը Անգլիայում այնպէս զօրեղ չէ եղել, ինչպէս այժմ, և դրա պատճառը դարձաւ անգլօ-բօէրական պատերազմը։

«Պատերազմը կործանարար էր բօէրների համար, ճակատագրական էր անգլիացիների համար և օգտակար էր միայն հրէաներին։

«Երբ անգլիական հասարակութիւնը իմացաւ, որ Եօհաննէսբուրգում, ուր կեանքը և առևտուրը եռում էր, գործում է միայն մի քրիստոնէական ֆիրմա, նա այդ դրժ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Յունիսի 18-ին

Կան անձինք հասարակական և գրական գործիչներ, որոնց նշանակութիւնը և խոշոր դերը յայտնի է դառնում միայն նրանց մահից յետոյ։ Այդպիսի գործիչների շարքին է պատկանում յունիսի 12-ին վախճանված Միխայիլ Միխայլովիչ Ֆիլիպպով, «Научное Обозрѣніе» գիտնական ամսագրի խմբագիր-հրատարակիչը։

Ռուսաց մամուլի լաւագոյն մասի տպած բազմաթիւ յօդուածները և դամբանականները ցոյց են տալիս, որ ռուսական գիտութիւնը և օրագրութիւնը կորցրել են իրանց նշանաւոր ներկայացուցիչներից մէկին, որը, սակայն, յայտնի էր գիտնականների նեղ շրջանում։ Իսկ այդ շրջանին յայտնի էր նա իր փիլիսոփայական և քննադատական աշխատութիւններով, որոնց մէջ նշանաւոր է «Իրականութեան փիլիսոփայութիւն» անունով երկհատոր մեծ երկասիրութիւնը։

Ֆիլիպպով աւարտել է իր ուսումը Պետերբուրգի, Օդէսայի և Հայդըլբէրգի համալսարաններում, ստանալով վերջինից բնական փիլիսոփայութեան դօկտորի աստիճան։ Վերադառնալով Ռուսաստան, նա սկսեց մասնակցել «Мысль», «Русское Богатство», «Дѣло», «Сѣверный Курьеръ» հանդէսներին, մինչև որ հիմնեց 1893 թ. իր սեփական ամսագիրը, «Научное Обозрѣніе»։ Այստեղ նա զետեղում էր իր յօդուածները ժամանակակից ռուսաց և եւրօպական գրականութեան մասին, ինչպէս հասարակական հրատապ խնդիրների և մաթեմատիկայի մասին։ Նա աչալուրջ հետևում էր Արևմուտքի փիլիսոփայական և գրական շարժման և նրա արտացոլման Ռուսաստանում և իր հեղինակութիւններից մինը՝ «Իդէալիզմի պրօբլէմների մասին» նա նուիրեց՝ բացատրելու իր հայեացքը իդէալիստական շարժման մասին։ Մի տարի առաջ նա հաւաքեց զանազան ամսագիրներում ցրված իր աշխատութիւնները և հրատարակեց հինգ հատորով. առաջին հատորը պարունակում է «Փիլիսօփայութեան պատմութիւնը ամենահին ժամանակներից», որ արդէն լոյս է տեսել. մընացածները, որոնք շուտով պէտք է հրատարակվեն, կրում են այս վերնագիրները. «Կրիտիկանութիւնը և դօգմատիզմը», «Ռուս փիլիսօփայութեան ճակատագիրը», «Մարկսիզմը և նրա քննադատութիւնը», «Նորագոյն փիլիսօփայութեան պատմութիւնը»։

Ֆիլիպպօվի հրապարակախօսական աշխատութիւններից աչքի են ընկնում նրա յօդուածները ռուս-հրէական հարցի մասին, «Բէլինսկու էսթետիկան և Հեգելի փիլիսօփայութիւնը», «Գիմնազիաների և համալսարանների բարեփոխութիւնը»։ Բացի դրանից, նա լուրջ քննադատութիւններ ունի գրած Տօլստոյի, Միխայլօվսկու, Գօրկիի, Իբսէնի, Զուդերմանի, Հաուպտմանի և ֆրանսիական սիմբօլիստների գրական գործունէութեան մասին։

Բոլոր կենսագրողները և մասնաւորապէս պրօֆէսօր Տրաչևսկին, որը մի զգացված յօդուած նուիրեց հանգուցեալին, ինչպէս և դերեզմանի վրա արտասանված դամբանական ճառերը նկարագրում են նրա բնաւորութեան իդէալական կողմը, որի պատճառով նա կեանքի մէջ միշտ «անաջողներից» էր, կրեց մեծ զըրկանքներ, նիւթական և բարոյական, չը վհատելով սակայն և ոչ մի րոպէ։ Ֆիլիպպովը—ասում է Տրաչևսկին—ռուսական փիլիսօփայութեան համար գուցէ աւելի շատ բան է արել, քան ով և իցէ։ Այս րոպէին մենք պէտք է ողբանք նրան ոչ թէ ծածուկ, Հօրացիայի «furtiva lacrima»-ով, այլ համաժողովրդական արտասուքով, արժանի այս ազնիւ մարտնչողին արդարութեան և ճշմարտութեան համար»։ Մի այլ կենսագրող գրում է. «Հանգուցեալ Ֆիլիպպովը և կեանքում, և գրականութեան մէջ պայծառ, արտասովոր մի դէմք էր։ Նրա աշխատութիւնները բազմաթիւ և բազմազան են։ Հարուստ, ճոխ և բազմակողմանի բնաւորութեան տէր, Ֆիլիպպովը իր 22-ամեայ եռուն գրական աշխատութեան ընթացքում շօշափեց մտքի ընդարձակ թագաւորութեան բոլոր շըրջանները։ Գուցէ նա իրանից քիչ բան տուեց, գուցէ նրա ասածներից շատ բան վիճելի է, բայց ես չը գիտեմ մի գրող, որ կարողանայ համեմատվել Ֆիլիպպովի հետ ստեղծագործմշակված թեմաների լայնութեան, բազմազանութեան և ճոխութեան կողմից։ Մաթեմատիկա, քիմիա, բիօլօգիա, փիլիսօփայութիւն, սօցիալական գիտութիւններ, հրապարակախօսութիւն, նոյն իսկ գեղարուեստական գրականութիւն—ահա այն շրջանը, որի մէջ աշխատում էր Ֆիլիպպօվը»։

Սակայն Ֆիլիպպովը ունէր և միջազգային նշանակութիւն և նրա մահը պէտք է տխրեցնէ մանաւանդ նրանց, որոնք աշխատում են համաշխարհային խաղաղութեան և պատերազմների ջնջման համար։ Այս դէպքում ես բախտը իր դաժան հեգնութիւնը ցոյց տուեց։ Պէտք է ասել, որ Ֆիլիպպով վաղուց աշխատում էր և փորձեր էր անում գտնելու մի հնար, մի միջոց, որով կարելի լինի այսուհետև անհնարին դարձնել պատերազմը։ Դեռ ժան Բլիօխ իր նշանաւոր գրուածով ցոյց տուեց, որ սպառազինութիւնների այժմեան տեխնիքական կատարելագործութիւնները գրեթէ անհնարին են կացուցանում պատերազմը, որովհետև այժմեան պատերազմը սարսափելի աղէտներ կարող է գործել և այդ պատճառով էլ պետութիւնները ամեն կերպ աշխատում են խոյս տալ պատերազմից։ Սակայն պատերազմ այնուամենայնիւ լինում է. պէտք է հնարել մի այնպիսի միջոց, որ ուղղակի ստիպէ պետութիւններին և ազգերին վերացնել, ջնջել պատերազմը։ Եւ շատերի հետ միասին փիլիսօփայ Ֆիլիպպօվն ևս մտածում էր հնարել այդ միջոցը և մարդկութեան բարերար հանդիսանալ։ Եւ ահա իր անակնկալ մահից երեք օր առաջ նա ուղարկում է «С. Пет. Вѣдомости» լրագրին մի նամակ, որի մէջ յայտնում է, որ, վերջապէս, նա գիտէ այդ միջոցը—մի՛ քիմիական պարզ միջոց—և շուտով իր ուսումնասիրութեան արդիւնքը կը ներկայացնէ գիտութիւնների ակադեմիային։ Նրա այդ նամակը, որ խոստանում է մարդկութեան մի նոր պայծառ դարագլուխ, տպվեց յիշեալ լրագրի մէջ հէնց նոյն օրը, երբ նա յանկարծամահ եղաւ սրտի պայթիւնից 44 տարեկան հասակում։ Արդեօք իր հետ գերեզման տարաւ իր գիւտի գաղտնիքը, թէ գրաւորապէս թողել է նրա մանրամասնութիւնը, դեռ յայտնի չէ։ Այսքանը միայն յայտնի է այդ գիւտի էութեան մասին, որ քիմիական բաղադրութիւնների չփման կամ ձուլման միջոցով առաջ է գալիս ելէքտրական մի այնպիսի հոսանք, որ կարող է հեռուից կործանել մի ամբողջ քաղաք, օրինակ, Լօնդօնից ուղղելով այդ հոսանքը Պարիզի վրա, կարելի է մի քանի ժամում ոչնչացնել, հիմնայատակ անել նրան։ Եւ այդ սարսափելի միջոցը պէտք է վերջապէս ստիպէր, Ֆիլիպպօվի կարծիքով,

ուարին պատերազմի, անաջողութիւնների, ամօթալի պարտութիւնների և անչափ ծախսերի ամբողջ պատասխանատուութիւնը գցեց հրէութեան և հրէական բօրսային շրջանների վրա։

«Կատաղութիւնը այդ ազգի դէմ այնպիսի չափերին հասաւ, որոնց մասին հասկացողութիւն չունեն Ռուսաստանում։ Միակ ելքը այդ դրութիւնից Ուայտ համարում է հրէական պետութեան հիմնումը, որովհետև Հիրշի գաղթականութիւնները և սիօնիզմը անաջողութեան են մատնված հէնց այն պատճառով, որ դրանց մէջ բացակայում են պետութեան քաղաքական իրաւունքները։

«Ուայտի կարծիքով, պէտք է ձեռք բերել այնպիսի միջազգային համաձայնութիւն, որը երաշխաւորէր հրէաներին ազատ հող, և այն ժամանակ կարելի կը լինէր պարտաւորեցնել ամբողջ ժողովրդին գաղթել այնտեղ, այնպէս որ իւրաքանչիւր աղքատ հրէան ապահովված կը լինէր մի հողաբաժնով և սարքվելու համար միջոցներով,—մօտաւորապէս հազար ֆունտ ստէրլինգ տալով իւրաքանչիւրին,—և որ ամենից նշանաւորն է,—փողերը, ահագին դրամագլուխներ այդ բանի համար Ուայտի և նրա համախոհների տրամադրութեան տակ են։

«Բայց... հարկաւոր է երկիր և Ուայտ հաստատում է, որ երկիր կարող է տալ միայն Ռուսաստանը։ Նա մատնացոյց է անում Հայաստանի վրա և ապացոյցներից մէկը բերում է այն, որ հայերը, որպէս ամենից աւելի մրցող հրէաների դէմ, ամենից քիչ կարող են փնտռվել նրանցից։

«Բայց ո՞ր Հայաստանը։ Եթէ դա Երևանեան նահանգն է, չէ կարելի դա բաւարար համարել պետութիւն կազմելու համար, իսկ եթէ դա Մեծ Հայաստանն է, նա մեզ չէ պատկանում։

«Սակայն, աշխարհումս այնպէս է լինում, որ ամենահաստատուն գործը քանդվում է, իսկ ամենաանիրագործելի ուտոպիան աջողվում է...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Եկատերինօդար, յունիսի 17-ին

Ցաւով պէտք է խոստովանել այն պախարակելի անտարբերութիւնը, որ հայ հասարակութիւնը ցոյց է տալիս դէպի երգիչ Ներսէս Շահլամեանի ողբալի վիճակը։ Երէկվայ առողջ, զուարթ, անուն ու համբաւ վայելող հայ արտիստը, մեր հանրածանօթ «Ներսէսը», այսօր համարեա այլ ևս չը կայ. չը կայ, թէպէտ ապրում է, թէպէտ շնչում է... Այսօր նա յանկարծակի ընկել է իր փառքից, ճակատագրական մի սոսկալի հարված դուրս է նետել նրան կեանքի հոսանքից. չէ հնչում այլ ևս այն մերթ հուժկու, մերթ մեղմալուր ձայնը, որ դեռ երէկ հայրենաշունչ մեղեդիներով այնպէս ախորժ շոյում էր մեր լսելիքը, այնպէս թունդ յուզում էր մեր սրտերը... Հիւանդ, ուժասպառ, ընկճված ու լքեալ, պղտորված մտքով, մթագնած հայեացքով—նա այսօր կարօտ է հանգստի, կարօտ է ապրուստի, կարօտ է փողը ի չատէ ապահով ու մարդավայել կեանքի...

Ի՞նչ կայ աւելի ողբերգական, աւելի սրտառուչ, քան այն վիճակը, երբ դաժան բախտը անակնկալ խաչ է քաշում կենդանի մարդու վրա... Եւ ահա հարազատ տաղանդի այդ աղէտալի վիճակն այսօր համարեա ոչ մի արձագանք չէ գտնում հայ հասարակութեան սրտում։

Երկու երեք ամիս է արդէն, որ «Մշակը» գուժեց խեղճ Շահլամեանին պատահած դժբաղդութեան սրտաճմլիկ լուրը, իր էջերում գետեղեց հայ երգչի ծանր վիճակի մանրամասնութիւնները, օգնութեան կոչ կարդաց, այդ կոչին միացան նոյն իսկ ռուս լրագիրներ—և, սակայն, ամբողջ հայ հասարակութեան սրտացաւութիւնը մինչև օրս չանցաւ երեք-չորս հարիւր րուբլուց դէնը...

Բայց, էհ, մի՞թէ պէտք է զարմանալ մեր այդ ամօթալի անտարբերութեան վրա։ Դա մեր կեանքի սովորական երևոյթներից մէկն է։ Այսօր նոյնպէս հասարակական խնամքի ու կարեկցանքի է կարօտ մեր տաղանդաւոր երաժշտագէտ Եկմալեան. աննախանձելի վիճակումն է Կարա-Մուրզայի որբացած ընտանիքը, այն Կարա-Մուրզայի, որ տասնեակ տարիներ արիւն-քրտինք մաշած՝ ծառայեց հայ ժողովրդական երգի ներդաշնակաւորման և հանրացման գաղափարին. խեղճութեան ու աղքատութեան մէջ է իր կեանքը խոնարհում մեր գրականութեան պարծանք Րաֆֆիի ծերացած մայրը... Այդ բոլորը գիտէ հասարակութիւնը, այդ բոլորի մասին նա ամեն օր կարդում է լրագրական էջերում։ Բայց ի՞նչ է անում նա կամ ի՞նչ արաւ մինչև օրս։ Ի՞նչ է ասում նրա սիրտը. ի՞նչ է թելադրում նրա երախտագիտական զգացմունքը։ Համարեա ոչինչ...

Շտապում եմ նամակիս հետ ուղարկել խմբագրութեանդ 306 րուբլի, որը նուիրել են հիւանդ Շահլամեանի օգտին Եկատերինօդարի մի խումբ համակրողներ և կարեկցողներ։ Յակոբ Նազարեան 25 ր., տիկին Ե. Փիրումեան 10 ր., Վախտանգ Նալբանդեան 25 ր., Գր. Բախչասարայցեան 10 ր., եղբայրք Թորոսեան 50 ր., Գէորգ Թորոսեան 10 ր., Յովհան. Խաչախբաչեան 10 ր., Մարտիրոս Խաչախբաչեան 15 ր., Խ. Թուխալեան 5 ր., Բ. Ջերաչեան 15 ր., Մ. Ջնրնիչեան 5 ր., Ն. Թորոսեան 50 ր., Գարեգին քահանայ Բաղդասարեան 10 ր., Խ. Խլեբնիկեան 3 ր., Ղ. Էրկանեան 10 ր., տիկին Գ. Սաթունեան 5 ր., Պ. Հալաճեանց 5 ր., ՈՃՆ 5 ր., Կ. Նազարեան 3 25 ր., Ն. Բաղարտուկեան 3 ր., Ս. Խարագիւլեան 5 ր., ՈՃՆ 5 ր. ընդամենը՝ 306 րուբլի։

Ուզում եմ հաւատալ, որ Եկատերինօդարի այդ օրինակը անարձագանք չի մնայ։

Ալ. Ծատուրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան շինութեան մէջ, բացվեց Զանգեզուրի շրջանի հանքագործների համաժողովը։ Համաժողովի պարապմունքները կը տեեն մինչև յուլիսի 10-ը։

—

Մօտ օրերումս Թիֆլիսի նահանգապետին ներկայացվեց վրաց ֆիլարմօնիքական նոր կազմակերպվող ընկերութեան կանօնադրութիւնը՝ կառավարութեան թոյլտուութիւն ստանալու համար։ Ընկերութեան նպատակն է հաւաքել վրաց ժողովրդական երգերը և առհասարակ այն ազգերի երգերը, որոնք ապրում են Կովկասի սահմաններում։ Այդ նպատակով ընկերութիւնը ուղարկում է երաժշտութեան հմուտ անձերի գրի անցկացնելու երգերը, ապա ընկերութիւնը հրատարակում է թէ ժողոված երգերը, թէ ուսումնասիրութիւններ ժողովրդական երգերի մասին և թէ պատմական հետազօտութիւններ և այլն։ Հետազօտութիւնները կը հրատարակվեն վրացերէն, ռուսերէն և այլ լեզուներով։ Ընկերութիւնը կը պահէ վրաց երաժշտական խումբ և կը կազմէ կօնցերտներ թէ Թիֆլիսում և թէ այլ քաղաքներում։ Բացի սրանից ընկերութիւնը նպատակ ունի հիմնել արևելեան երաժշտական գործիքների թանգարան. նա նիւթական օգնութիւն ցոյց կը տայ այն անձանց, որոնք սովորում են ռուսաց երաժշտական ուսումնարաններում, կուղարկէ նրանց արտասահման և թոշակաւորներ կը պահէ կօնսերվատօրիաներում։ Ընկերութեան հիմնադիր անդամների մէջ են, ի միջի այլոց, Թիֆլիսի երաժշտական ուսումնարանի դիրեկտոր Նիկոլաևվ, Թիֆլիսի նահանգի ազնուականների պարագլուխ իշխան Մելիքօվ, իշխան Գրուզինսկի և այլ անձինք։

—

Կայսերական զինուորական-բժշկական ակադեմիայի խորհուրդը, մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, կարծիք յայտնեց վերջնական կերպով, որ ցանկալի չէ սեմինարիաներում աւարտածներին ընդունել ակադեմիայում որպէս ուսանող։

—

Վերայի կալուածատէրերից մէկը, Բերիձէ, մտադիր է ձիաքարշ երկաթուղի և խճուղի շինել Թիֆլիսից դէպի Տղնէթ գիւղը, երկու վերստ տարածութեամբ։ Որովհետև այդ տեղը գտնվում է քաղաքի սահմանագծից դուրս, ուստի Բերիձէ դիմել է Թիֆլիսի գաւառական վարչութեան թոյլտուութիւն ստանալու համար և պատրաստակամութիւն է յայտնում ներկայացնել 5000 րուբլի գրաւական։ Տղնէթի գիւղական հասարակութիւնը իր կողմից աջակցութիւն է ցոյց տալիս Բերիձէի միջնորդութեան, իսկ նոյն գիւղի կալուածատէրերը խոստանում են ձրիաբար տալ այն հողաբաժինները, որոնք կարևոր են ճանապարհի շինութեան համար։ Այդ գործը արդէն ներկայացված է նահանգապետի քննութեան։

—

Յունիսի 29-ին, Թիֆլիսի նահանգական բանտի մօտ, Կուր գետի ընթացքը ափը հանեց մի մարդու դիակ, առանց գլխի, ձեռների և ոտների։ Գլուխը կտրված էր մինչև ուսերը, իսկ ոտները մինչև ծնկները։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, որ առաջիկայ ուրբաթ օր, յուլիսի 4-ին, պէտք է տեղի ունենայ Կարա-Մուրզայի կօնցերտը, որին պէտք է մասնակցէ տեղական սիրողներից կազմված խումբը։

—

ԽԱՐԿՕՎԻՑ մեզ գրում են. «Խարկօվի համալսարանի հիմնադրի յիշատակին մի փառաւոր կոթող կանգնեցնելու հարցը վերջերս մի քանի իրական քայլեր է անում։ Թէև այդ հարցը, ինչպէս ասում է տեղական մամուլը, դրվել էր սրանից երեսուն տարի առաջ, սակայն շնորհիւ տիրող անտարբերութեան՝ վերոյիշեալ գործը ժառանգութիւն է մնացել ներկայ սերնդին։ Խարկօվի համալսարանի հիմնադիրն է Վ. Ն. Կարազին։ Արձանի համար հաւաքված է 38 հազար րուբլի, որով յոյս կայ, որ հասարակական այդ համակրելի գործիչի յիշատակը կանմահացնեն համեմատ նրա արած մեծ բարեգործութեան։ Արձանի էսկիզը կազմելու գործը իր վրա էր վերցրել յայտնի նկարիչ Անդրիօլէտի, որը արդէն կաւից ձևակերպել է։ Եռանդուն աջակցութիւն է ցոյց տալիս արձանի շինութեան համար գեղարուեստական ճեմարանի նախկին րէկտոր՝ պրօֆէսօր Վ. Բեկլեմիշէվ. բացի այդ վերջինս իր արհեստանոցը, որ մեծ յարմարութիւններ ունի արձաններ շինելու համար, ամենայն պատրաստակամութեամբ դրել է արձանը պատրաստողի տրամադրութեան տակ։ Կարազինի արձանի շինութեան համար ընտրված մասնաժողովը ամեն ջանք գործ է դնում, որպէս զի արձանը բոլորովին պատրաստ լինի 1905 թուի սկզբներին և կանգնեցնվի համալսարանական այգում հէնց այն ժամանակ, երբ Խարկօվը պիտի տօնէ և համալսարանի հիմնարկութեան հարիւրամեակը»։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ (Գօրու գաւառ) մեզ գրում են. «Ներկայ յունիսի 22-ին տեղիս հայ հասարակութեան հասկացող դասը տօնեց իր ծխատէր Յովհաննէս աւագ քահանայ Տէր-Գալըստեանցի քահանայական գործունէութեան յիսնամեակը։ Յովհաննէս աւագ քահանան ձեռնադրվել է 1853-ին և որպէս Ներսիսեան դպրոցի սան ընտրել է վիրախօս Ախալքալաքի հայ անդաստանը իր գործունէութեան ասպարէզ։ Նա նախ քան եկեղեցական-ծխական դպրոցների բացվելը իր շուրջն է հաւաքել չքաւոր ծխականների զաւակներին և ձրիապէս աւանդել է մայրենի լեզուն։ Նրա յորդորով բացվել են եկեղեցական ծխական դպրոցներ արական և իգական սեռի, ուր միշտ վարել է հոգաբարձութեան նախագահի պաշտօնը։ 1893-ին հայր Յովհաննէսը, նրա եղբայր Գալուստը

պետութիւններին և ազգերին, պատերազմը ընդմիշտ վերացնել։

Եւ, յիրաւի, եթէ Ֆիլիպպօվ գտել է այդպիսի մի հնար, տեղն է այստեղ հարցնել. արդեօ՞ք նրա անակնկալ մահը բարերարութիւն է, թէ մեծ կորուստ մարդկութեան համար։

—

Ֆիլիպպօվի մահից անցնենք մի խնդրի, որ սաստիկ զբաղեցնում է այստեղի մտաւոր շրջանները ու զանազան դատողութիւնների առիթ է տալիս։

Մի քանի ժամանակ առաջ Կ. Պօլսի յունաց տիեզերական պատրիարք Յովակիմ III-ը, որի հոգևոր գերագոյն իշխանութիւնը ճանաչում է ռուսաց եկեղեցին, մի հովուական թուղթ ուղարկելով ռուսաց կառավարիչ սինօդին, առաջարկել էր թէ իր և թէ տիեզերական սինօդի կողմից կարծիք յայտնել եկեղեցիների միութեան և արևելեան ուղղափառ եկեղեցիների ընդհանուր եկեղեցական ժողովի գումարման մասին։ Տիեզերական պատրիարքը կամենում է իմանալ՝ արդեօք չէ՞ հասել ժամը մտածելու արևմտեան և արևելեան եկեղեցիների միութեան մասին, արդեօք ժամանակ չէ՞ գումարել մի ընդհանուր եկեղեցական ժողով բոլոր արևելեան եկեղեցիների հովուապետներից՝ եկեղեցական և կրօնական մի քանի անհրաժեշտ խնդիրների կարգաւորման համար, և արդեօք ժամանակ չէ՞ թողնել հին, յուլիանեան տարեգրութիւնը և ընդունել նորը, գրիգորեանը։

Ռուսաց սինօդը, քննելով յունական եկեղեցու պետի առաջարկութիւնները, տպագրել է իր որոշումը և պատրիարքին ուղարկած պատասխանը։ Սինօդը արևելեան ուղղափառ եկեղեցիների եպիսկոպոսների ժողովի մասին այն կարծիքն է յայտնում, որ «թէև բոլոր ուղղափառ եպիսկոպոսների ժողովը խիստ ցանկալի է, բայց ներկայումս—երբ ուղղական սուրբ եկեղեցիները բաժանված են միմեանցից պետութիւնների սահմաններով և երբ ամեն մի միջա-եկեղեցական հարց շօշափում է նաև մի միջպետական հարց, դժուար թէ իրագործվի այդպիսի մի ժողով, դժուար թէ կարելի լինի եկեղեցական հարցերի այդպիսի մի համաժողովրդական և տիեզերական քննութիւնը։ Այդ տեսակ ժողովի համար առ այժմ կարելի է միայն աղօթել և տենչալ, իսկ առ այժմ պէտք է աշխատել բստ կարելոյն մօտենալ հին-եկեղեցական տիեզերական համաղորդութեան այդ լուսաւոր իդէալին, հաստատելով ուղղափառ եկեղեցիների մէջ մշտական և կենդանի կապ, գրաւոր և այլ յարաբերութիւնների միջոցով»։

Սինօդի կարծիքը կաթոլիկ և բողոքական եկեղեցիների մասին։ «Ինչ վերաբերում է մեր յարաբերութիւններին—գրում է սինօդը—դէպի քրիստոնէութեան երկու մեծ ճիւղերը, լատինները և բողոքականները, ռուսաց եկեղեցին, բոլոր միւս ինքնուրոյն ուղղափառ եկեղեցիների հետ, միշտ աղօթում է, սպասում է և ջերմագին ցանկանում է, որ մայր-եկեղեցու մի ժամանակ այդ զաւակները և Քրիստոսի հօտի այդ ոչխարները, որոնք այժմ թշնամու նախանձով մոլորվել են և հեռացել, զղջան և հասնեն ճշմարտութեան գիտութեան, և նորից վերադառնան սուրբ կաթուղիկէ և առաքելական եկեղեցու փարախը, դէպի իրանց միակ հովիւը։ Կաթոլիկ հոգևորականութեան ներկայացուցիչները, հնարաւորութիւն չունենալով մոլորեցնել ռուս հասարակ, բայց բարեպաշտ ժողովուրդը, դիմում են արիստօկրատիական հասարակութեան անդամներին, որոնք ապրում են արտասահմանում և հոգևոր հաղորդութեան մէջ են գտնվում արևմուտքի հետ և գրականութեան, մամուլի, պրօպագանդայի միջոցով աշխատում են խախտել նրանց հայրենի հաւատը և հաստատել նրանց մէջ կաթօլիկութիւն։ Ժամանակակից պապականութեան ձգտումների յայտնի նպատակն է կաթօլիկ դարձնել Ռուսաստանը և ռուս ժողովուրդը։ Նոյնպիսի վտանգ ներկայացնում է և բողոքականութիւնը։ Կրօնական բացառիկութիւն և նոյն իսկ մոլեռանդութիւն, միացած արհամարհական մեծամտութեան հետ ուղղափառութեան վերաբերմամբ—ահա բողոքականների բնորոշ յատկութիւնը»։

Յուլիանեան տօմարի բարեփոխութեան մասին սինօդը յայտնում է, որ արդէն Կայսերական հրամանով գիտութիւնների ակադեմիայում կազմված է մի յատուկ մասնաժողով այդ հարցի քննութեան համար, բայց ինքը սինօդը կը ցանկար, որ եկեղեցական պրակտիկայի մէջ պահպանվի յուլիանեան տօմարը։

Ռուսաց սինօդի այս պատասխանը առիթ է տալիս շատ մեկնութիւնների և շատերը ափսոսում են, որ յունաց պատրիարքի ցանկութիւնը՝ գումարել տիեզերական ժողով՝ չը պէտք է իրագործվի։

—

Մարմնական դժնդակ պատիժների վերացումը։ Այս ամսի 2-ին հրատարակված Բարձրագոյն հրամանով ջնջվեց մի օրէնք, որ բարբարոսական հնութիւնից ժառանգութիւն էր մնացել, այն է աքսորականներին և տաժանակիր-աքսորականներին խարազանով պատժելը, գլուխը ածիլելը, շղթայի կապելը։ Խարազանով և փշերով պատժելը, որին ենթարկվում էին աքսորականները մի քանի յանցանքների համար, շատ անգամ վերջանում էր մահով, որովհետև այդ պատժին ենթարկվողները չէին դիմանում նրան։ Մամուլը առանձին ուրախութեամբ չեշտում է այդ զզուելի պատժի ջնջումը, ասելով, որ դա ռուսական բարքերի դանդաղ առաջադիմութեան մէջ մի նշանաւոր էտապ է կազմում։ Յայտնի գրող Դօրօշէվիչ «Русское Слово» լրագրի մէջ գրեց այս օրերս «Կատորգայի խարազանի» մահացուցակը. սարսափելի գոյներով նա նկարագրում է խարազանային պատիժը, որին ականատես է եղել և մարդ զարմանում է, որ այդպիսի մի ինկվիզիցիական սոսկալի տանջանք կարող էր գործադրվել XX-րդ դարում Ռուսաստանի մէջ։ Եւ մարդ ազատ շունչ է քաշում, ասելով, վերջապէս...

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ շուտով կը հրատարակվի և մի այլ կարևոր օրէնսդրութիւն ամուսնութեան վերաբերեալ։ Յայտնի է, որ երբ ամուսնալուծութիւն է կատարվում, ամուսիններից միայն մէկին է թոյլատրվում վերամուսնանալ, իսկ յանցաւոր ամուսնուն արգելվում է ընդմիշտ երկրորդ ամուսնութիւնը։ Արդ, ռուսաց սինօդը արդէն որոշել է փոխել այդ օրէնքը և երկու ամուսնալուծներին ևս թոյլ տալ կրկին ամուսնանալ, ենթարկելով յանցաւոր ամուսնուն միայն եկեղեցական ապաշխարութեան որոշ ժամանակով։ Որպէս զի այդ օրէնքը լինի կանօնական, սինօդը մտադիր է ենթարկել նրան տիեզերական պատրիարքի գերագոյն հաստատութեան, որից յետոյ նա կարող է պարտադիր դառնալ բոլոր օրթօդոքս եկեղեցիների համար։

Ժամանակ է, որ մեր սինօդն ևս մտածէ փոխել այդ օրէնքը և թոյլ տալ երկու ամուսնալուծներին ևս կրկին ամուսնանալ։

Հ. Առաքելեան

և հարս Կատարինէն իրանց հաշւով կառուցանում են մի հոյակապ եկեղեցի Ախալքալաքում, իսկ 1898-ին նոյնպէս մի հոյակապ շինութիւն՝ յօգուտ Նորակառոյց ս. Կարապետ եկեղեցու։ 1902 թւին Ախալքալաքում աղբիւր բերելու սկզբնապատճառներից գլխաւորն էր հայր Տէր-Գալստեանցը։ Ի պատիւ յօբելեարի դպրոցում կայացաւ ռուս և հայ լեզուով մանկական ներկայացումն, վարժուհի Վ. Խիթարեանի ջանքերով։ Ցօբելեանի առիթով կար և ճաշ, ուր խօսվեցին և կարդացվեցին մի քանի ուղերձներ։ Հայր յօբելեարը ստացաւ և մի քանի արծաթեայ նուէրներ»։

—

ԲԷՇԻՇՔԵԱՆԴ գիւղից (Ալէքսանդրօպօլի գաւառ) մեզ գրում են. «Յունիսի 23-ին եկած կարկուտը փչացրեց Արթիկի և իր շրջակայ գիւղերի ցանքերը։ Առհասարակ մեր գաւառում այս տարի հունձը այնպէս առատ չէ, ինչպէս անցեալ տարի»։

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են. «Յունիսի 26-ին, երեկոյեան ժամը 4 և 45 րօպէին զգացվեց սաստիկ երկրաշարժ, որը տևեց 4 վայրկեան. լսվում էին ստորերկրեայ գոռոցներ»։

—

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼՈՒՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 26-ին, ժամը 4 և 18 րօպէին այստեղ երկրաշարժի սարսափելի ցնցումներ եղան, որոնք տևեցին մինչև 7 վայրկեան։ Երկրաշարժը անվնաս անցաւ»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, յունիսի 22-ին, պ. Լավրօվի «մայրաքաղաքի ինտերնացիօնալ խումբը» տուեց իր առաջին ներկայացումը Ն. Խանդամիրեանի դահլիճում։ Մենք գնացինք թատրօն, յոյս ունենալով տեսնել մի որ և է կարգին բան, նկատի ունենալով մանաւանդ, որ Լավրօվը յայտարարութիւնների մէջ յիշում է, որ խումբը բաղկացած է 9 դերասանուհուց և 6 դերասաններից, որից պէտք է եզրակացնէինք, թէ կարգին ույժ է ներկայացնում խումբը։ Դժբաղդաբար մեր ենթադրութիւնները ջուրն ընկան։ Բանից դուրս եկաւ, որ մայրաքաղաքից եկած ինտերնացիօնալ խումբը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի բալագանա-շանսօնէտային խումբ։ Այդ երեկոյ էլ զանազան անճոռնի պարեր, երգեր և «բուֆֆային» կուպլէտներ չը մնաց, որ չերգէին և չասէին։ Հասարակութեան ³/₄ կազմում էին թուրքերը, որոնք այնքան էլ գոհ չը մնացին ներկայացումից, գտնելով նրան «բէքարայ չէյ»։ Կային և ռուսներ և շատ քիչ հայեր»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

—

Նշանաւոր քաղաքական գործիչ Վալդեկ-Րուսսօի ճառն է այժմ օրվայ հարց դարձել կրակոտ ֆրանսիացիների համար։ Կղերականութեան, կրօնական միաբանութիւններին վերաբերեալ խնդիրն էր այդ ճառի նիւթը։

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսիայում գրեթէ մի տարի է, որ գործադրվում է նոր օրէնք կրօնական միաբանութիւնների մասին։ Կոմբի մինիստրութիւնն է գործադրողը և նա ընտրել է ամենակտրուկ ճանապարհ, ամենախիստ միջոց։ Հալածում, արտաքսում են կրօնական բոլոր միաբանութիւններին, փակում են նրանց դպրոցները, որոնց փոխարինելու են նոր աշխարհական դպրոցներ։

Կոմբի այդպիսի ուղղաձիգ ընթացքը չատերի դժգոհութիւնն էր շարժել՝ մանաւանդ պահպանողական կղերական տարրի։ Շարունակ խօսում էին, քննադատում էին նրա ձեռնարկած միջոցները, դատապարտում էին խստութիւնները, բայց այդ բոլոր ժամանակը լուռ էր Վալդեկ-Րուսսօն։ Բոլորին հետաքրքրում էր նրա կարծիքը, սակայն շաբաթներն ու ամիսներն անցնում էին միմեանց ետևից, իսկ այդ կարծիքը չէր արտայայտվում։ Լուռ էր Րուսսօն, թէև չչուկ էր պտտում, թէ նա հակառակ է իր յաջորդի՝ Կոմբի քաղաքականութեանը կրօնական միաբանութիւնների վերաբերմամբ, թէև կղերական թերթերը մի առանձին չեչտով մատնանիշ էին անում այդ տեղեկութիւնը։

Ահա մի այդպիսի յամառ ու երկարատև լռութիւնից յետոյ, վերջապէս խօսեց նա և նրա ճառը մի ահագին սենսացիա առաջացրեց ամբողջ Ֆրանսիայում, մանաւանդ պարլամենտական շրջաններում։ Պատճառը հասկանալի է։ Րուսսօն մեծ հեղինակութիւն է վայելում հանրապետականների շրջանում, յայտնի է իբրև փորձառու քաղաքական գործիչ։ Միայն մի քանի օր առաջ մամուլի տակից դուրս եկաւ նրա նշանաւոր աշխատութիւնը «Politique française et étrangère խորագրով, որի մէջ շօշափված են հերթական հարցեր ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Բացի դրանից այդ ճառը հետաքրքրաշարժ էր և այն տեսակէտից, որ ինքը Րուսսօն էր կրօնական միաբանութիւններին վերաբերեալ օրէնքի բուն հեղինակը, որովհետև նրա օրով (1901 թ., յուլիսի 1-ին) հաստատվեց այդ օրէնքը։ Կոմբի մինիստրութիւնը միայն իրականացրեց արդէն հաստատված օրէնքը։

Այդ բոլորից յետոյ պարզ է, թէ ինչու յունիսի 27-ին ֆրանսիական սենատի նիստը մի բացառիկ հետաքրքրութիւն էր ստացել. բոլորն էլ անհամբեր սպասում էին օրվայ հերոսին՝ Վալդեկ-Րուսսօին։ Ահա նա ամբիօն բարձրացաւ, ահա սկսեց իր սենսացիօն ճառը։ Կղերականներն ու օպպօրտիւնիստները համոզված էին, թէ նա իր ճառով պէտք է գրգռէ սենատը Կոմբի դէմ և նրան ստիպէ հրաժարվել մինիստրութիւնից։ Սակայն այդ հաւատը չարդարացաւ։ Ճառախօսը ցոյց տուեց, որ սկզբունքով համաձայն է Կոմբի քաղաքականութեանը, բայց հակառակ նրա ձեռնարկած ծայրայեղ խստութիւններին։—«Մենք, ասում է նա, մշակեցինք հասարակական վերահսկողութեան օրէնք կրօնական միաբանութիւնների համար, իսկ դուք չափազանց խիստ բնաւորութիւն տուիք այդ օրէնքին, մի բացառիկ դրութիւն ստեղծելով...»

Րուսսօի ասելով, նա մտադիր է եղել այդ օրէնքի հիման վրա արձակել-ցանդել միայն ամենավտանգաւոր միաբանութիւնները—օրինակ եզուիտների միաբանութիւնը և այլն—որոնք ճարպիկ խաղերով՝ աֆերաներով են զբաղված և իրանց ձեռքն են հաւաքել ահագին հարստութիւն։ Միւս—չափաւոր միաբանութիւնները պէտք է շարունակէին իրանց գոյութիւնը։

Իսկ Կոմբը հիմնվելով դեմօկրատիական պատգամաւորների մեծամասնութեան վրա, օգտվել է այդ օրէնքից և արձակել բոլոր միաբանութիւններն առանց բացառութեան։

—«Կոմբը իր հակակղերական քաղաքականութեամբ ձգտում է միանգամից բաժանել կրօնը պետութիւնից և ժողովրդական կրթութիւնը բոլորովին նոր հիմունքների վրա դնել։ Վալդէկ Րուսսօյին ըստ երևոյթին այնքան էլ դուրեկան չէ եղել այդպիսի հեռանկարը, ուստի և նա իր ճառով հակառակվել է Կոմբի խիստ քաղաքականութեանը, ասում է Ժօրէսը։

Ցամենայն դէպս Րուսսօի վարմունքը մի լաւ զէնք է կղերականների ձեռքում. նրանց թերթերն արդէն մեծ հրճուանքով արձանագրել են ճառի մանրամասնութիւններն իրանց լուսաբանութիւններով։

Բայց դրա հակառակ ազատամիտ կուսակցութիւնները խիստ քննադատութեան են ենթարկում Րուսսօի ճառը և ցոյց տալիս նրա անհետևողականութիւնն ու թերութիւնները։—«Լսելով ճառախօսին, ասում է Կլեմանսօ, մարդ ակամայից յիշում է առասպելական Րեպվան Ուինկլին, որը հարիւր տարի քնելուց յետոյ զարթնելով, շարունակում է քննադատել մարդկանց ու երևոյթները ճիշդ այնպէս, որ կարծես միայն մի գիշեր է քնել... Նոյնն է Րուսսօն. արդէն մի տարի է, որ գործադրվում է միաբանութիւններին վերաբերեալ նոր օրէնքը, ամբողջ ամիսներով վիճում էին, բանակռիւ էին մղում, իսկ նա միայն այժմ է կարծիք յայտնում»...

Հաւանական է, որ այդ ուշացած կարծիքը իրական ոչ մի փոփոխութիւն չը մտցնէ իրերի ընթացքի մէջ, բայց նա դեռ բաւական ժամանակ կը զբաղեցնէ ֆրանսիական մամուլին։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, յունիսի 21-ին

Խօսելով մայիսի 22-ի խռովութիւնների մասին, ես անցեալ նամակս (№ 123 «Մշակ») վերջացրի այսպէս. «Այժմ ույժը հոգևորականութեան ձեռքին է, բայց էժան չի նստի նրան»... Խռովութիւններից յետոյ տեղի ունեցած դէպքերը հաստատում են գուշակութիւնս։

Ամբոխի պահանջի դէմ կառավարութեան այնքան հեշտ զիջողութիւնը, շատ պարզ է, նախ կը կորցնէր նրա հեղինակութիւնը ժողովրդի առաջ և երկրորդ՝ կոգևորէր, ույժ կը տար հոգևորականութեան բացասական գործունէութեան, հոգևորականութեան, որը խրախուսված առաջին աջողութիւնից՝ կը մտածէր նոր-նոր պահանջներ անելու և ամբոխի վրա յենված՝ վերջնականապէս իր ույժը հաստատելու։ Այո, այդ այդպէս կը լինէր, եթէ կառավարութիւնը յանկարծակի անակնկալ դէպքերից ստիպված իր ակամայ կատարած զիջողութիւնը չուղղէր և պատժելով խռովարարներին՝ յետ չը վերցնէր իր տուած զիջողութիւնները։ Եւ կառավարութիւնը, յանձին Թագաժառանգի, անմիջապէս ձեռնամուխ եղաւ այդ գործին։

Մի շատ հեշտ միջոց կար ամբոխին իր սրբալը հասկացնելու, կառավարութեան ույժը ցոյց տալու և մի և նոյն ժամանակ հոգևորականութեան դէմ գրգռելու համար։ Դա հացի թանգացնելն էր, ամբոխին հասկացնելու համար, որ հոգևորականութիւնը խռովութիւններ է սարքում յատկապէս իր ամբարած ցորենը թանգ ծախելու համար։

Յունիսի սկզբներից հացի գինը 16 շահուց բարձրացաւ 20 շահի, այն էլ դժուարութեամբ էր գտնվում։ Անմիջապէս ժողովրդի տրամադրութիւնը փոխվեց. այժմ կառավարութեան քայլերն արդարացնելով, սկսեցին դատապարտել հոգևորականութեան։ Ուրեմն այս խաղը մեր խեղճերիս գլխին էր սարքած, ուրեմն այդ անխիղճ մօլլաները կրկին ցանկանում են մեզ քաղցից կոտորել։ Ամբոխի համակրութիւնը միորոշ չափով գրաւելուց և իր ապագայ անելիքների համար այսպէս հող պատրաստելուց յետոյ, կառավարութիւնը սկսեց միւս միջոցառումները իրագործել. բայց, յամենայն դէպս, ժողովրդական նոր ցոյցերի առաջն առնելու համար անմիջապէս Թաւրիզ կանչվեցին Ղարադաղի և ուրիշ տեղերի քաջ ձիաւորները, և քաղաքը պաշարման դրութեան մէջ առին։ Այդ կողմից էլ ապահովվելուց յետոյ կառավարութիւնը իր հարուածներն ուղղակի հոգևորականութեան դէմ ուղղեց, որի ույժը ջլատելու համար նա օգտվեց նրա փառասիրութիւնից։

Միրզա-Ահմադ աղա Իմամ-Ջումայի մահից յետոյ, այդ բարձր պաշտօնը դեռ ոչ մէկին չէր տրված (բարձր կառավարութիւնն է շնորհում)։ Այդ պաշտօնի միակ կանդիդատն էր համարվում Հաջի Միրզա Հասան աղա, հարուստ, ազդեցիկ և ժողովրդականութիւն վայելող մուշտէիդը, որ յայտնի էր իր հակակառավարչական ուղղութեամբ։ Վերջին դէպքերում նա հանդէս եկաւ պարզապէս կազմակերպողի դերում։ Նրա հեղինակութիւնը գցելու, մի և նոյն ժամանակ ժողովրդի առաջ նրան ստորացնելու համար, Իմամ-Ջումայութիւնը տրվեց մինչև վերջերս նրա թշնամի, բայց վերջին խռովութեան ժամանակ հաշտված, կառավարութեան բարեկամ և համակրող, Հաջի Միրզա Քարիմ աղա մուշտէիդին։ Անցեալ ուրբաթ, երբ վերջինս առաջին նամազը պիտի անէր «Մուշտէիդ» կոչված մզկիթում և Թեհրանից ուղարկված Իմամ-Ջումայութեան զաւազանը ստանար, սպասվում էին լուրջ խռովութիւններ։ Քաղաքը փակ էր, երկու մուշտէիդների մարդիկ էլ զինված լցվել էին բազարներում, իսկ Միրզա-Հասան աղայի մարդիկ «Մուշտէիդ մզկիթում» հակառակորդ մուշտէիդի մզկիթ մտնելն արգելելու համար։ Բարեբախտաբար Քարիմ-աղա Իմամ-Ջուման ուրիշ մզկիթ գնալով՝ ամբոխը հանդարտվեց և ցրվեց։ Այսպիսով ուրեմն նախ ընկաւ Միրզա Հասան աղան և երկրորդ երկու մեծ մուշտէիդները կրկին թշնամացան միմեանց հետ։

Այնուհետև սկսվեց խռովարարների պարագլուխների ձերբակալումն ու աքսորումը։ Մօտ 10 հոգի նշանաւորների աքսորումը մի այնպիսի սարսափ ազդեց ժողովրդի վրա, որ նա շատ անտարբերութեամբ վերաբերվեց Հաջի Միրզա Հասան աղա մուշտէիդի աքսորման։ Անցեալ օրը ժամի 10-ին Թագաժառանգի հրամանով վերոյիշեալ մուշտէիդը մի քանի ձիաւորներով դուրս եկաւ Թաւրիզից և ուղևորվեց Թէհրան։ Սարսափած և ապշած ամբոխը մի բառ անգամ ասել չը կարողացաւ...

Երբ, այսպիսով, գլխաւոր խռովարար և հակակառավարչական ուղղութեան պարագլուխ, բայց այնքան ժողովրդական, զօրեղ և սիրված մուշտէիդի աքսորումը ամբոխի մէջ ոչ մի ցոյց առաջ չէ առաջացնում, նոյն իսկ ոչ մի բողոքի շշուկ անգամ առաջ չէ բերում, ցոյց է տալիս, որ ժողովուրդը կամ փոշմանել է իր արածից և կամ երկիւղ է կրում կառավարութիւնից. հաւանական է վերջինը։

Պարսիկ հասկացող դասը հիացած է Ն. Բ. Թագաժառանգի վրա, որ կարողացաւ այնքան տակտով վարվել և գործերը շուտով ուղղել։ Խօսում են M. Prieme-ի վերադարձի մասին։

Ֆարրօ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Neue Freie Presse» լրագրի թղթակիցը գրում է Բերլինից, թէ գերմանական պաշտօնական յայտագրում, որի մէջ խօսվում է Թիւրքիայի և Բուլգարիայի փոխադարձ յարաբերութիւնների մասին, ասված է հետևեալը. «Գերմանական կառավարութիւնը մեծ դժգոհութեամբ է վերաբերվում Բուլգարիայի բռնապատանական դիրքին դէպի Թիւրքիան։ Գերմանիայում համոզված են, որ սուլթանը խաղաղութիւն է ցանկանում, և եթէ պատերազմ հրատարակվի, այդ դէպքում խաղաղութեան խախտողը կը լինի Բուլգարիան։ Այս վերջին պետութեան մէջ պատերազմ յայտնելու ցանկութիւնը, ըստ երևոյթին, առաջացած է սերբիական անցքերի շնորհիւ, որովհետև կարծում են, թէ պատերազմը կամրացնէ դինաստիայի այժմեան խախուտ դրութիւնը։ Այսու ամենայնիւ Բուլգարիան պէտք է չը մոռանայ, որ առանց բաւարար պատճառների պատերազմ յայտնելու դէպքում, նա չէ կարող յոյս դնել մեծ պետութիւնների համակրութեան և օգնութեան վրա, եթէ պատերազմի հետևանքը բարեյաջող չը լինի իր համար, ինչպէս այդ պատահեց թիւրք-յունական պատերազմի ժամանակ»։

—Ի մեծ դժգոհութիւն անգլիացիների, մեծ-վեզիրի դրութիւնը Թէհրանում շատ ամրացաւ։ Շահը հեռացրեց Թէհրանից մեծ-վեզիրի թշնամի կուսակցութեան պարագլուխ Հաքիմ-էլ-Միւլքին, պալատի մինիստրին, որը վայելում էր Շահի արտակարգ բարեհաճութիւնը։ Նա նշանակված է Գիլանի նահանգի նահանգապետ և Թէհրանից ուղևորվեց դէպի Րէշտ։ Շահի այդ որոշումը կայացաւ այն պատճառով, որ մեծ վեզիրը, ի նկատի ունենալով իր դէմ սատակող ինտրիգները, առաջարկեց վերջ ի վերջոյ Շահին՝ կամ հեռացնել Հաքիմ-էլ-Միւլքին Թէհրանից կամ արձակել իրան՝ մեծ-վեզիրին, պաշտօնից։ Հաքիմ-էլ-Միւլքը, պէտք է ասած, մի և նոյն ժամանակ Շահի պալատական բժիշկն էր համարեա 20 տարի շարունակ։ Նրա անկումը մեծ նշանակութիւն ունի, ինչպէս և մեծ-վեզիրի ուժեղանալը, որին անգլիացիները համարում են պարսկական կառավարութեան Ռուսաստանին նպաստաւոր քաղաքականութեան գլխաւոր պատճառը։ Շատ հաւանական է երևում, որ կը հեռացնվեն էլի շատ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, որոնք ինտրիգներ էին լարում մեծ-վեզիրի դէմ, նոյնպէս և Ռուսաստանի դէմ յօգուտ Անգլիայի։ Հաքիմ-էլ-Միւլքի անկման հետ շատ կարելի է կապ ունի և պրինց Շօա-Սօլթանէի, Շահի երկրորդ որդու, փորձը՝ փախչել Պարսկաստանից Եւրօպա։ Պրինց Շօա-Սօլթանէն, Ֆարսիստանի նահանգապետի պաշտօնից զրկվելուց յետոյ, սերտ յարաբերութիւններ կապեց մեծ-վեզիրի թշնամի պալատական մինիստր Հաքիմ-էլ-Միւլքի կուսակցութեան հետ։ Պրինց Շօա-Սօլթանէն Թէհրանից անհետացաւ Հաքիմ-էլ-Միւլքի ուղևորվելուց անմիջապէս յետոյ։ Նա առաջ մի քանի անգամ, բայց ապարդիւն, խնդրում էր իր հօրից, Շահից, թողնել իրան գնալ Եւրօպա, ուր նա մի անգամ ճանապարհորդել էր 1898 թւին։ Պրինց Շօա-Սօլթանէն սակայն անաջողութեան հանդիպեց. նրան բռնեցին Կազուինում կէս ճանապարհի վրա և յետ բերեցին Թէհրան։

—Պապի հիւանդութեան առիթով Պետերբուրգի լրագիրներում տպված են հետևեալ հեռագրական տեղեկութիւնները։ Ամենաեռանդոտ ինտրիգներ են լարվում առաջիկայ կօնկլավի վերաբերմամբ, մանաւանդ Գերմանիայի կողմից։ Մի օտարազգի բարձրաստիճան դիպլօմատից «Нов. Время» լրագրի թղթակիցը իմացել է, որ Գերմանիան, որպէս բողոքական պետութիւն, որը veto-ի ոչ մի իրաւունք չունի, ազդեցիկ կանէ կաթօլիկ Աւստրո-Ունգարիայի միջոցով։ Երկու պետութիւններն էլ մի նպատակ ունեն, այն է ուժեղացնել գերմանական ազդեցութիւնը Վատիկանում։ Գերմանական կուսակցութեան պաշտօնական թեկնածուն համարվում է կարդինալ Գոտի։ Այդ կուսակցութեան հակառակորդ համարվում է կարդինալ Րամպօլլա։ Կեօլնի կարդինալ արքեպիսկոպոսը մասնակցում է կօնկլավում։ Այդպիսով գերմանական կուսակցութիւնը ունի հաստատ ուժը ձայն։ Նրա դէմ կռւելու համար հարկաւոր է, որ կօալիցիա լինի Ֆրանսիայի և Սպանիայի միջև։ Լեհական ազդեցութիւնը թէպէտ և սահմանափակված է, բայց կարող էր դեր կատարել կօնկլավում։—Երկուշաբթի պապը հրաւիրեց իր ննջարանը պետական քարտուղար կարդինալ Րամպօլլին և ասաց նրան. «Ես ցանկանում եմ մինչև վերջը կատարել իմ պարտքս, և այդ պատճառով ցանկանում եմ լսել զեկուցումներ ամենանշանաւոր ընթացիկ գործերի մասին»։ Այդ ժամանակ պապը հարցրեց, թէ ինչպէս է ընդունվել իր հիւանդութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնը զանազան պետութիւնների մէջ, և գոհունակութիւն յայտնեց այն խորին համակրութեան համար, որ ամեն տեղ ցոյց են տալիս պապին նրա հիւանդութեան առիթով։ Պապից թագցրին, որ Վատիկան է եկել արդէն կարդինալ Օրէլլիա և ընտրել է իր համար այն սենեակը, ուր նա կը գտնվի նոր պապի ընտրութիւնների ժամանակ։ Յիշում են, որ 1899 թւին, երբ պապին օպէրացիա արին, կարդինալ Օրէլլիա պալատ բերեց այն արծաթեայ փոքրիկ մուրճը, որը ըստ հին սովորութեան դնում են պապի ճակատին հէնց որ նա վախճանվում է։—Մի քանի ամիս առաջ պապը, շատ վատ զգալով իրան և նախատեսելով մօտահաս վախճանը, դիմեց իր բժիշկ Լապպօնիին հետևեալ խօսքերով. «Սիրելի Լապպօնի, երբ ես մեռնելիս կը լինեմ, մի հրամայէք փակել պատուհանները վարագոյրներով, այլ, ընդհակառակն,

հրամայեցէք բանալ պատուհանները և պատկերէք ինձ այնպէս, որպէս զի ես մեռնիմ կարդալով վայելել արեգակի ճառագայթները և օդի բուրմունքը և որպէս զի իմ վերջին րոպէներում ես որքան կարելի է մօտ լինեմ բնութեան և Արարչի մեծ արարածներին։ Բժիշկ Լապպոնի խոստացաւ այն ժամանակ կատարել պապի կամքը։ Մի ուրիշ անգամ պապը ասաց նոյն Լապպոնիին. «Ամէն մեռնելիս, մահկանացուներս, կախուած լինելը մահուանից առաջ, թէ ինչպէս ենք մենք զանգահարում մեռնելը, այն ժամանակ ես զգում եմ կարիքը պատշաճ կեանքի, որ ես մեռնում եմ. մինչ թէ ես չեմ ուզում իմ կեանքի վերջին րոպէներում և չեմ մեռնում բնի մէջ անհնարին։ Այն այնպէս անձնելու համար բուն երկու հաւաքում ես կը ցանկանայի պատկեր իմ խելքի բոլոր ոյժերը։ Սակայն Թող լինի այս բանում, ինչպէս և ամէն բանում, Ամենաբարձրեալի կամքը»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

30 յունիսի

ԼՈՆԴՈՆ. Դէյլիսէ Լոնդոն Կորունաձանք ... կառավարութեան գործերի և հեռախօսի, մարգկութեան։

ՎԻԵՆՆԱ. Վերհանմնեց կայսերական ֆինանսների մինիստր Կալլայ։

ՀՌՈՄ. Պապը ամբողջ օրը միայնակ անկողնում կուրծքեալ ... բժշկական ...

...

ԲԵԼԳՐԱԴ. ...

ԱԹԷՆՔ. ...

ՏԱՆԺԻՐ. ...

ԿՈՒՆԵՕ. ...

ՔԷԼԼ. ...

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ. ...

ՎԱՐՇԱՎԱ. ... «Пожарный Курьеръ»-ի խմբագիր ... «Газета Домова» ...

1 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. ...

ԿԱԼԻՍ. ...

ԲԵՐԼԻՆ. ...

ՀՌՈՄ. ... 9 ժամ 30 րոպէին ...

ԲԵՐԼԻՆ. ...

մանների մասին, որ պատճառել է հեղեղը։ Գրեֆէնբէրգում ջուրը տարել է 50 տներ, Վիլդբրունում աւերված են բոլոր տները. Լանդէկերբիւկկում աւերված են 32 տներ և խեղդվել են 30 մարդիկ։

ՋԻՖՈՒ. Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկին ճանապարհ ընկաւ Պորտ-Արտուրից դէպի Ռուսաստան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽԱԶԻՆ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐՄԵԱՆՍԿԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

Սպասաւոր - խմբապետ

(դ պ ր ո ց ա ւ ա ր տ),

որը նաև ուսումնարանում կանենայ դասեր հայոց լեզուից, երգեցողութիւնից (շաբաթական 20 դաս)։ Ռոճիկ 450 րուբլի։

Դիմել՝ Армянскъ, Тавр. губ. ктитору Г. Мазлумянцъ. 1—6

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ

գրախանութում վաճառվում են

Գաղտնիք Փարիզու, Էօժէն Սիւի, 8 հատ. 10 ր.

Պրաժլօն Դերակոնը, Ալ. Դիւմայի, 12 հ. 12 ր.

Սանդուխտ Դշխոյի և կուսի պատարագ, Գ. Պատկանեանի 25 կ.

Զաւան և Փառնակ Առաջին » 60 կ.

Անիծեալը, Արքայի, 4 հատոր, 4 ր.

Կամելիազարդ տիկին, Ալ. Դիւմայի 1 ր.

Մաթիլդ կամ նորատի կնոջ մը յիշատակարանը, 4 հատոր, 6 ր. 40 կ.

Նոտր-Դամ Փարիզի։ Վ. Հիւգոյի 3 հատոր 3 ր. 75 կ.

Լուծեալ սէր, Բէնիամին Եղիազարեանի 80 կ.

Խաչ և ծեփիչ, վերջին ժամանակներէն վէպ մը, Թարգմ. հ. Գաբր. Մէնէվիշեան 1 ր.

Փէրնանտ, վէպ. Ալ. Դիւմայի, Թարգմ. Արփիարեանի 1 ր. 50 կ.

Ամուրիի մը երազները կամ սրտի գիրք մը, Թարգմ. Մ. Մամուրեան 1 ր. 20 կ.

Երեք հրացանակիրք, Ալ. Դիւմայի, երեք հատ. Թարգմ. Մ. Մամուրեանցի 4 ր. 50 կ.

Կնոջ մը վէպը, Ալ. Դիւմայի որդու, երեք հատոր, Թարգմ. Կումնեյեա Տ. Սօֆեալի 3 ր.

Լէօն Լէօնի, Ժորժ Սանի, Թարգմ. Գ. Մսեբեանի 1 ր. 20 կ.

Հայկական նամականի, գրեց Վրոյր 1 ր. 50 կ.

Անգլիական նամականի, կամ հայու մը ճակատագիրը, Մ. Մամուրեանի։ 2 ր.

Մանօն Լէսքօ, Թարգմ. Զիլինգարեանի, 1 ր.

Դիմել. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ„, (Дворцовая). Г. Галустяну. 2—3

ՄԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Որ աւարտել է Թիֆլիսի մանկաբարձական դպրոցը և ունեցել է փորձառութիւն զանազան քաղաքներում, ԿԱՄԵՆՈՒՄ Է ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԵՆԱԼ ԿՈՎԿԱՍԻ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔՆԵՐԻՑ մէկում, օրինակ Կաղզւան, Ղարա-Քիլիսա, Դիլիջան, Շուլավէր և այլն։ Գիւղական հասարակութիւնները պայմանները թող հաղորդեն հետևեալ հասցէին.

Астрахань, въ редакцію „Астраханскаго Вѣстника“ М-те Шогакату.

(և. չ.) 3—5

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Լ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հիւանդների ընդունելութիւնը յուլիսի 1-ից ընդհատում է։ 2—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՕՐ. Ս. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆԻ ԱՄԱՐԱՆՈՑՈՒՄ

78—105

ԲԺԻՇԿ

Պ. Մ. ԱՖՐԻԿԵԱՆ

հաստատեալ ի Վիէննա. կառաջնորդէ հիւանդներին զալող հօկտեմբերին Թիֆլիսից արտասահման՝ օպէրացիաներ անելու համար։ Մանրամասն նամակով.

Dr. P. Afrikian. Wien. Langesgasse, 60.

4—10

Ձեռնարկված են թարգմանութեան և տպագրութեան

կ ա ր ն օ ի

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

մօտ 400 երես և մի քանի հասարակագիտական—քաղաքական գրքեր։

3—3

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ ՄԱՍՍԱԺԻՍՏԿԱ

ՕՐ. ՆՈՒՆԷ ԳՕԼՕՇԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներին ժէլէզնօվօդսկում Казенный нижній боракъ, № 10.

6—8

Տ Պ Ա Գ Ր Վ Ո Ւ Մ Ե Ն

Ե. Թ Ո Փ Չ Ե Ա Ն Ի

Խմբագրած

„ԼՈՅՍ“

ՍԵՂԱՆԻ (1 ր.), ՊԱՏԻ (50 կոպ.) և ԳՐՊԱՆԻ (20 կոպ.) ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ 1904 Թ.

Վիճակագրակ., գրականակ., գիտական եւ գեղարուեստ. հարուստ յաւելուածներով։

Աշխատակիցներն են՝ Ահարոնեան Ա., Առաքելեան Հ.։ բժ. Արծրունի Վ., Ա—Դօ, Բաշինջաղեան Գ., բժ. Բուդուղեան Ա., Թումանեան Յով., Իսահակեան Աւ., Լէօ, Ծատուրեան Ա., ատամնաբոյժ Կաճկաճեան Ն., Ղազարեան Գ., Մալխասեան Ստ., Մանուէլեան Լ., ատամնաբոյժ Մակարեան Պ., Մեծատուրեան Գ., Յովհաննիսեան Տիգ., Նիկողոսեան Ն. քահ., Շիրվանզադէ, Չօբանեան Ա., Պօշեան Պ., Ջամբազեան Ջ., Սերովբեան Բ., Տէր-Մինասեան Արշ. քահ., Տէր-Միրաքեան Յովհ., բժ. Օհանեան Բր., Փափազեան Վրթ., դօկտ. Փաշայեան Կ., բժ. Քալանթարեան Լ., Ֆրանգեան Ե. և ուրիշները։

«ԼՈՅՍ»-ն իր չքեղ արտաքինով (բազմաթիւ պատկերներ) և բազմակողմանի բովանդակութեամբ լինելու է ամէն մի ընթերցողի խորհրդատու ընկերը, ամէն մի ընտանիքի սեղանի զարդը։

Այժմեանից գումարով փնողներին ձեռնտու զիջումն կը լինի։

Սեղանի օրացոյցում կը տպագրվեն նաև յայտարարութիւններ բոլոր լեզուներով. վճարը երեսը—(6×4=24 քառ. վերշօկ)—25 ր., 1/2 եր.—15 ր., 1/4 եր.—8 ր., 1/8—5 ր.։

Դիմել՝ Тифлисъ. Троицкая 11. Е. Топчяну. Արտասահմանից՝ Tiflis. Troizkaia 11. E. Toptschian. Թիֆլիսում յայտարարութիւններ ընդունվում են նաև «Գուտտենբերգ» գրավաճառնոցում (Дворц. ул.), „Гаванна“ (Головинскій пр. 3) և „Прогрессъ“—(Головин. пр. подъ Собраніемъ)—ծխախոտախանութներում։ 7—10

Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ

Սանահին պլատֆորմից մինչև Սանահնի վանքը պիտի շինվի կառքի ճանապարհ, որ տրվում է Կ Ա Պ Ա Լ Ո Վ։ Աճուրդը նշանակված է յուլիսի 10-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Թիֆլիսի վիճակային կօնսիստօրիայում։ Պայմանագրի և յատակագծի հետ ծանօթանալ ցանկացողները կարող են դիմել նոյն կօնսիստօրիայի դիւանապետ Բ. Այվազեանին, ամէն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից։

Մանաւոր բացատրութիւնների համար դիմել Սանահնի վանքի վանահայր սրբազան Սաթունեան եպիսկոպոսին։ Հասցէն.—Почтовое Отдѣленіе Алаверди (Тифл. Губ.)

2—3

ՆԵՐԱՐԿՈՒՄՆ ՄԱՏԻԿՈՒ

(INJECTION AU MATICO)

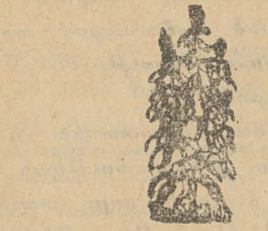

Գրիմօ և ընկ դեղագործների Թոյլ է տրված Ռուսաստանում։ Այս հեղուկի մէջ չահագործված են պերուանեան Մատիկօ բոյսի յատկութիւնները, մի բոյս, որ զարմանալի կերպով բժշկում է հոնորէյը (սերմնաթափութիւն) և մի քանի տարվայ ընթացքում համաշխարհային հռչակ է ստացել։ Ծարճ ժամանակում բուժում է ամենազօրեղ սերմնաթափութիւնները։

Պարիզ, 8 Rue Vivienne և գլխաւոր դեղատներում։

(2, 17) 14—24

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

(Тифлисъ, Сололаки, Лермонтовская ул., № 9)

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ա տ ե ս տ ա տ ն ե ր։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաքանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական Թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Չրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամէն օր։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (չ. կ.) 3—25

ԿԱՐՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵԱՆՈՒՄ

Ղօշավանքի «Տ ա յ լ ա ր» անուանված 600 դեսեատին վարելահողերը վերջնականապէս կապալով տալու համար նշանակված է առաջիկայ յուլիսի 7-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին, Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ և 9-ին Կ Ր Կ Ն Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ, որին մասնակցել ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել Ատենիս, ամենայն օր։

Անդամ Հոգևոր Կառավարութեան՝ Մինաս աւագ քահանայ Տէր-Պետրոսեան

4—6